

Slavernij zo oud als de mensheid

In een themanummer over slavernij mag een bespreking van *De geschiedenis van de slavernij* van Dick Harrison niet ontbreken. Het boek is vertaald uit het Zweeds en stamt uit de periode 2006-2008. Het is vanuit een trilogie ingekort, maar nog steeds zeer uitgebreid. Speciaal voor de Nederlandstalige markt zijn extra hoofdstukken en paragrafen over de Nederlandse en Belgische rol in de slavernij toegevoegd. Harrison, bekend van zijn leesbare boek over de Dertigjarige Oorlog (mijns inziens het enige leesbare boek over deze oorlog die Europa teisterde in de periode 1618-1648) begint zijn studie met wat de oorzaken zijn van slavernij: oorlog en armoede.

Al vanaf het begin van de mensheid zijn deze twee factoren aanwezig en daarom begint Harrison zijn verhaal rond 2500 v.Chr. Omdat verschillende heersers wetten en verordeningen lieten optekenen, weten we hoe de slaven in het land tussen Eufraat en Tigris werden behandeld. En dat was – eufemistisch uitgedrukt – niet altijd goed.

Ook in de Bijbel komt slavernij voor, met als bekendste voorbeeld Jozef die in Egypte kan uitgroeien tot een der machtigste mannen. De Grieken en Romeinen maakten ook veelvuldig gebruik van tot slaaf gemaakten, zoals ze tegenwoordig in cultureel correct Nederlands worden genoemd, een term die overigens door Harrison niet wordt gehanteerd. Na een oorlog in het jaar 167 v.Chr. zouden maar liefst 150.000 mensen tot slaaf zijn gemaakt en op de Romeinse slavenmarkten zijn beland.

Onder Constantijn de Grote werd de slavernij niet afgeschaft. Sterker nog, slavernij werd – nadat het christendom tot staatsgodsdienst was verheven – aanvaard als 'een goddelijke straf voor de zondigheid van de mens'. Na de val van het West-Romeinse Rijk bleef dit idee intact, al hebben verschil-

lende kerkvorsten gepoogd om via decreten duidelijk te maken dat christenen niet tot slaaf gemaakt en doorverkocht dienden te worden. De religieuze bevelen werden blijkbaar niet erg nageleefd, want een aantal decennia later werden ze herhaald.

De reconquista leverde slaven op voor zowel de christenen als de Moren. De christenen heroverden langzaam stukken van het Iberisch Schiereiland en namen waar mogelijk islamitische Moren tot slaaf. De Moren, die grote gebieden bleven houden, zorgden ervoor dat ze christenen als slaaf hadden. Ondanks dat de middeleeuwse slavernij niet zo massaal was als in de oudheid, werd volgens Harrison in deze periode wel het 'zaadje geplant voor de verbijsterende opgang van de slavenhandel die in de zestiende en zeventiende eeuw zou plaatsvinden'. Hij doelt hier uiteraard op de trans-Atlantische slavenhandel. Harrison heeft niet alleen aandacht voor deze inktzwarte bladzijden uit de West-Europese geschiedenis (lees de proloog!); wat zijn boek zo compleet en boeiend maakt, is de manier waarop slavernij is ingekaderd. Harrison beschrijft uitvoerig de verschillende tijdperken en werelddelen waar slavernij voorkwam (en tot op de dag van vandaag nog bestaat), zoals de trans-Sahara-slavenhandel en de Zuid-Aziatische slavenhandel. Terecht wordt er veel aandacht besteed aan de 'Atlantische tragedie', waarover u ook in deze *Kleio* uitvoerig wordt geïnformeerd. In *De geschiedenis van de slavernij* komen uiteraard ook de abolitionisten langs, hun strijd – op verlichte humane gronden – zorgde voor een andere kijk op het houden van mensen in onvrijheid.

Zoals gezegd blijft de rol van de Nederlanders in deze studie niet onderbelicht. Vanaf het moment dat de Nederlanders winstmogelijkheden zagen in deze 'handel' deden ze mee. In bijna honderd

De geschiedenis van de slavernij. Van Mesopotamië tot moderne mensenhandel. *Dick Harrison* (Omniboek, Utrecht 2019), 704 blz., €39,99

pagina's van het boek wordt duidelijk gemaakt wat 'de Nederlanders' destijds deden. Wat knap is van Harrison zijn de constante relativeringen. Zo benoemt hij dat op de Nederlandse schepen ongeveer zeventien procent van de opvarenden stierf tijdens de overtocht (veel minder dan bij de Portugezen overigens), maar tegelijkertijd vertelt hij dat het gebruikelijk was 'dat er meer zeelieden dan slaven stierven' tijdens de reis. Die precisie en relativeringen zorgen ervoor dat je dit boek wilt lezen. Het maakt je beeld over de slavernij completer, plaatst het in een bredere context en het zorgt ervoor dat er veel verhalen te vertellen zijn in de klas. Dat er hier en daar een relativiserende opmerking geplaatst wordt door Harrison is alleen maar prettig; iets wat over het verhitte Nederlandse debat van tegenwoordig niet altijd gezegd kan worden.

Ben Vriesema